

สมุนไพรที่มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนังตามตำราการแพทย์แผนไทย

รุสนี มามะ, สายฝน สมภูสาร, กฤษดา ศรีหมตรี, มะลิวัลย์ ปารีย์,
ธัญลักษณ์ ปู่คำสุข*

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย

*Corresponding author email: iamtanya_2558@hotmail.com

ได้รับบทความ: 5 สิงหาคม 2568

ได้รับบทความแก้ไข: 5 ธันวาคม 2568

ยอมรับตีพิมพ์: 22 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมสมุนไพรเดี่ยวที่มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนังในตำราการแพทย์แผนไทย โดยศึกษาจากแหล่งตำรา ดังนี้ 1) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ได้แก่ ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 และตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ของพระยาพิศณุประสาทเวช 2) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปของ กองการประกอบโรคศิลปะ ได้แก่ ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปสาขาเวชกรรม, สาขาเภสัชกรรม, สาขาการผดุงครรภ์และตำรับยาแผนโบราณ 3) ตำราพระโอสถพระนารายณ์ 4) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และ 5) พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จากนั้นนำมาวิเคราะห์และจัดกลุ่มสมุนไพรอิงตามสรรพคุณรักษาโรคผิวหนัง

ผลการศึกษานี้พบว่า สมุนไพรเดี่ยวที่มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนัง มีทั้งหมด 246 ชนิด สามารถจัดกลุ่มโดยอิงตามสรรพคุณได้ทั้งหมด 18 กลุ่ม ได้แก่ 1) แก้โรคผิวหนังผื่นคัน/ประดง 2) แก้ฝี แผลกัถหนองเน่าเปื่อย แก้แผลเรื้อรัง 3) สมานแผล 4) แก้แผลพุพอง แสบร้อน น้ำร้อนลวก 5) แก้พิษสัตว์กัดต่อย 6) แก้อักเสบ ฟกบวม 7) แก้กลาก-เกลื้อน 8) แก้พยาธิผิวหนัง 9) แก้โรคเรื้อน ภูมิฐานคุดทะราด 10) แก้หิด/เหา 11) แก้รังแค 12) แก้ลมพิษ 13) แก้กษัย 14) แก้น้ำเหลืองเสียพุพองผื่นคัน 15) แก้น้ำกัด 16) แก้เริ่ม งูสวัด 17) แก้มือต่างเท้าต่าง และ 18) แก้หูด

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาจากข้อมูลสมุนไพรเดี่ยวสามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เสริมการรักษาโรคผิวหนังได้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแพทย์แผนไทย รวมถึงผู้ป่วยโรคผิวหนัง

คำสำคัญ: ตำราการแพทย์แผนไทย/ สรรพคุณสมุนไพร/ โรคผิวหนัง

Herbs with Therapeutic Properties for Skin Diseases According to Thai Traditional Medicine Textbook

Rusanee Mama, Saifon Somphoosarn, Kritsada Srihomtree,
Maliwan Paree, Tanyalak Pukhamsuk *

School of Traditional and Alternative Medicine,
Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai

*Corresponding author email: iamtanya_2558@hotmail.com

Received: 5 August 2025

Revised: 5 December 2025

Accepted: 22 December 2025

Abstract

This research aims to collect herbs with therapeutic properties for treating skin diseases that appear in Thai traditional medicine textbooks. The study was conducted from the following sources: 1) Synthesized Medical Textbooks, consisting of the Royal Medical Textbook of King Rama V and the Synthesized Medical Textbook of Phraya Phitsanuprasatwet; 2) General Traditional Medicine Textbooks of the Medical Practice Division, consisting of Medicine, Pharmacy, Midwifery, traditional medicine recipes, and various research works; 3) Tamra Phra Osot Phra Narai; 4) Tamra Phaetsat Songkhro: Medical Wisdom and National Literary Heritage; and 5) Pojchananukrom Sap Phaet lae Phesatchakam Phaen Thai Chabap Ratchabandittayasathan. The herbs were analyzed and grouped based on their properties for treating skin diseases.

The results showed that there are a total of 246 types of herbs with therapeutic properties for treating skin diseases. When analyzed and grouped according to their properties, they can be grouped into 18 groups, namely: 1) Treating skin diseases, rashes, itching/redness, 2) Treating abscesses, festering wounds, chronic wounds, 3) Wounds healing, 4) Treating blisters, burning sensations, scalds, 5) Treating poison from animal bites, 6) Treating

inflammation, swelling, 7) Treating ringworm - tinea versicolor, 8) Treating skin parasites, 9) Treating leprosy, 10) Scabies/lice treatment, 11) Dandruff treatment, 12) Hives treatment, 13) Acne treatment, 14) Lymphatic fluid, blisters, itching rashes, 15) Water bite treatment, 16) Herpes, shingles treatment, 17) Mottled hands, mottled feet treatment and 18) Warts treatment

This study demonstrates the development approach from herbal medicines to supplementary skin disease treatment products in various forms, which will be beneficial to Thai traditional medicine practitioners as well as skin disease patients.

Keywords: Thai Traditional Medicine Textbook/ Herbal Properties/
Skin Disease

บทนำ

โรคผิวหนังเป็นอาการหรือโรคพื้นฐานที่สามารถเกิดได้กับทุกเพศทุกวัย ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ป่วยด้วยโรคผิวหนังหลากหลายกลุ่มอาการแสดง ซึ่งโรคผิวหนังมีอาการแสดงได้หลากหลายอย่างสะท้อนได้จากข้อมูลการเข้ารับบริการด้านการรักษาโรคของสถาบันโรคผิวหนังในช่วงปี พ.ศ.2567 ที่ผ่านมามีได้รวบรวมสถิติข้อมูลโรคผิวหนัง 5 กลุ่มอันดับแรก ได้แก่ 1) โรคผิวหนังอักเสบ Dermatitis (Eczema) 2) สิว Acne 3) โรคสะเก็ดเงิน Psoriasis 4) ความผิดปกติของเม็ดสีผิว Other disorders of pigmentation และ 5) โรคต่างขาว Vitiligo [1] นอกจากนั้นยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีของผู้ป่วยกลุ่มโรคผิวหนัง [1] ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และภายใต้อาการกลุ่มโรคผิวหนังโดยเฉพาะกลุ่มที่ 1 Dermatitis (Eczema) เป็นโรคผิวหนังอักเสบ มีผู้ป่วยเข้ารับบริการมากที่สุดที่พบบ่อยในทางเวชปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นผิวหนังอักเสบจากการระคายเคือง ผื่นแพ้สัมผัส ผื่นแห้งผิวหนัง ผื่นผิวหนังอักเสบจากต่อไขมัน ผื่นผิวหนังอักเสบชนิดตุ่มน้ำใส รวมถึงผิวหนังอักเสบเฉพาะที่ ส่งผลให้ผู้ป่วยมีผิวหนังแดง นูน มีอาการคัน และอาจพบอาการผิวหนังแห้งแตก ตกสะเก็ด ตามลำตัว ส่งผลกับการดำเนินชีวิต ในการบริหารทางด้านเภสัชกรรมในโรคผิวหนังอักเสบได้มีการศึกษาข้อมูลการดูแลผิวหนังอักเสบกลุ่มดังกล่าวตั้งแต่ การใช้ยาแผนปัจจุบันคอร์ติโคสเตียรอยด์สำหรับทาภายนอกเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับผิวหนัง ยาที่รักษาการอักเสบ เช่น ยาปฏิชีวนะ เป็นต้น [2]

ขณะเดียวกันปัจจุบันภาครัฐได้มีนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนได้มีโอกาสในการเข้าถึงการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยเพิ่มขึ้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 55 กล่าวถึงการจัดบริการด้านสาธารณสุขให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ เรื่องบัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร พ.ศ. 2566 ได้ขับเคลื่อนและส่งเสริมการใช้ยาจากสมุนไพรในระบบบริการสุขภาพ ซึ่งมีการระบุสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรคผิวหนังเบื้องต้นให้กับประชาชน [3]

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษารวบรวมสมุนไพรในตำราการแพทย์แผนไทย โดยการประมวลความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในตำรา ตามกรอบเนื้อหาครอบคลุมชื่อสมุนไพร สรรพคุณตัวยา จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มที่มีสรรพคุณที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันไว้ในหมวดหมู่เดียวกัน และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มจากอาจารย์แพทย์แผนไทยที่มีความเชี่ยวชาญด้านเภสัชกรรมไทยและด้านเวชกรรมไทย ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยให้สามารถเลือกใช้สมุนไพรรักษาโรค

ผิวหนัง รวมถึงเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่บัณฑิตแพทย์แผนไทยที่มีขีดความสามารถในการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยได้อีกด้วย

วัสดุและวิธีการ

1. แหล่งข้อมูลที่ศึกษา

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิษสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคผิวหนัง จากตำราทางการแพทย์แผนไทย ดังนี้

- 1) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์
- 2) ตำราการแพทย์แผนโบราณทั่วไปของกองการประกอบโรคศิลปะ
- 3) ตำราพระโอสถพระนารายณ์ พิมพ์ครั้งที่ 7 พ.ศ.2508
- 4) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ พ.ศ.2542
- 5) พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2559

2. ขอบเขตพื้นที่และระยะเวลาที่ศึกษา

2.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาข้อมูลพิษสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคผิวหนังที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร สรรพคุณ และส่วนที่ใช้ ดังนี้

2.1.1 ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ได้แก่ 1) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ของพระยาพิศณุประสาทเวช เล่ม 1-2 พ.ศ.2450 2) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1-2 กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2542

2.1.2 ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ได้แก่ 1) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ของพระยาพิศณุประสาทเวช เล่ม 1-2 พ.ศ. 2450 [4] [5] 2) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1-2 ของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 มอบให้กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์ เมื่อปี พ.ศ. 2542 [6]

2.1.2 ตำราการแพทย์แผนโบราณทั่วไปของกองการประกอบโรคศิลปะ ได้แก่ 1) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1-3 โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปีพิมพ์ พ.ศ. 2541 [7] และ พ.ศ. 2549 [8] 2) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปีพิมพ์ พ.ศ. 2541 [9] และเภสัชกรรมไทย: ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม จัดทำและเผยแพร่โดย นายแพทย์ชานันต์ แสงอรุณ ผู้

ทรงคุณวุฒิฯ สภาการแพทย์แผนไทย และประธานชมรมแพทย์แผนไทยพัฒนาแห่งประเทศไทย ปีพิมพ์ พ.ศ. 2557 [10] 3) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาการผดุงครรภ์ โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปีพิมพ์ พ.ศ. 2541 [11] และ พ.ศ. 2549 [12] 4) หนังสือตำรับยาแผนโบราณ โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข [13]

2.1.3 การจัดการข้อมูลซ้ำซ้อน โดยการใช้ตำราตรวจสอบความซ้ำซ้อนของรายชื่อพืชสมุนไพรและสรรพคุณของสมุนไพร จากตำราได้แก่ 1) ตำราพระโอสถพระนารายณ์ พิมพ์ครั้งที่ 7 พ.ศ. 2508 [14] 2) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ พ.ศ. 2542 [15] 3) พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2559 [16]

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารโดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นตำรา การแพทย์แผนไทย โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือเป็นตำราหลักที่ใช้ในการสอบขึ้นทะเบียนวิชาชีพการแพทย์แผนไทย โดยมีตำราที่เข้าเกณฑ์มีดังนี้

1) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ได้แก่ (1) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ของพระยาพิศณุประสาทเวช เล่ม 1-2 พ.ศ. 2450 (2) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1-2 กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2542

2) ตำราการแพทย์แผนโบราณทั่วไปของกองการประกอบโรคศิลปะ ได้แก่ (1) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1-3 โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปีพิมพ์ พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2549 (2) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปสาขาเภสัชกรรม โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปีพิมพ์ พ.ศ. 2541 (3) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาการผดุงครรภ์ โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปีพิมพ์ พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2549 และ (4) หนังสือตำรับยาแผนโบราณ โดยกองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

2.3 ระยะเวลาที่ศึกษา เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 - เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2567

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้แก่ อาจารย์แพทย์แผนไทย ใช้แบบบันทึกข้อมูลจากการประมวลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรที่ใช้ดูแลรักษาโรคผิวหนัง โดยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์ (Index

of Item Object Congruence: IOC) เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเนื้อหา ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงเป็นไปตามเกณฑ์เท่ากับ 0.86 และมีแบบบันทึกข้อมูลการรวบรวมความรู้ในเอกสารตำราเกี่ยวกับสมุนไพรที่มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนัง โดยประเด็นที่ศึกษาได้แก่ ชื่อสมุนไพร ส่วนที่ใช้ สรรพคุณ และพบในตำราเล่มใด

4. ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

4.1 รวบรวมข้อมูลพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนัง ประกอบด้วย ชื่อพืชสมุนไพร ส่วนที่ใช้ และสรรพคุณ ที่ปรากฏในกลุ่มตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ และกลุ่มตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปของกองการประกอบโรคศิลปะ

4.2 ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของรายการพืชสมุนไพรในส่วนชื่อพืชสมุนไพร เนื่องจากพืชสมุนไพรหนึ่งชนิดสามารถมีได้หลายชื่อ หรือชื่อสมุนไพรหนึ่งชื่อสามารถเป็นสมุนไพรได้หลายชนิดจากตำราต่างๆ

4.3 สรุปจำนวนข้อมูลพืชสมุนไพรที่ได้จากการรวบรวมและตรวจสอบความซ้ำซ้อนจากกลุ่มตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์และกลุ่มตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปของกองการประกอบโรคศิลปะ

4.4 เรียบเรียงข้อมูลและจัดกลุ่มพืชสมุนไพรแต่ละชนิด ประกอบด้วย ชื่อพืชสมุนไพร ส่วนที่ใช้ และสรรพคุณ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกชื่อพืชสมุนไพร และมีการจัดกลุ่มสมุนไพร ดังนี้

1) ชื่อพืชสมุนไพร เลือกชื่อพืชสมุนไพรที่มีการใช้ หรือเป็นที่รู้จักทั่วไป โดยอ้างอิงกับพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม และตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ในกรณีที่ไม่พบชื่อพืชสมุนไพรเมื่อเทียบกับตำราที่กำหนดจะใช้ชื่อพืชสมุนไพรที่ปรากฏมากที่สุด ในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์และตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปของกองการประกอบโรคศิลปะ

2) การจัดกลุ่มสมุนไพร จัดกลุ่มอิงตามสรรพคุณการรักษาโรคตามตำราการแพทย์แผนไทย โดยมีการตรวจสอบการซ้ำซ้อนจากตำราที่ใช้ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของรายชื่อพืชสมุนไพร ได้แก่ 1) คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ พิมพ์ครั้งที่ 7 พ.ศ.2508 2) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ พ.ศ.2542 3) พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2559

4.5 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า มีสมุนไพรเดี่ยวที่มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนัง มีทั้งหมด 246 ชนิดและธาตุวัตถุอีก 7 ชนิด เมื่อนำมาวิเคราะห์และจัดกลุ่มอิงตามสรรพคุณรักษาโรคผิวหนังตามตำราการแพทย์แผนไทย มีทั้งหมด 18 กลุ่ม โดยใน 18 กลุ่มนี้ มีรายการสมุนไพรเดี่ยวที่มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนังหลายสรรพคุณ ดังนี้

ตารางที่ 1 สมุนไพรจัดกลุ่มอิงตามสรรพคุณรักษาโรคผิวหนังตามตำราการแพทย์แผนไทย มีทั้งหมด 18 กลุ่ม

กลุ่มที่	สรรพคุณตามตำรา	รายการสมุนไพร
1	แก้โรคผิวหนังผื่นคัน/ประดง มีทั้งหมด 73 ชนิด	1) กรวยป่า, 2) กระเช้าขาว, 3) กระเช้าแดง, 4) กระเทียม, 5) กระเบา, 6) กระเบียน, 7) กระเพียด, 8) กล้ายติบ, 9) กำแพงเจ็ดชั้น, 10) กำนยาน, 11) แก้ว, 12) ขมิ้นชัน, 13) ขมิ้นอ้อย, 14) ขันทองพยาบาท, 15) ข่าน้ำ, 16) คงคาเดือด, 17) ชะเอมเทศ, 18) ชิงชี, 19) ชาก, 20) ตะขบป่า, 21) ตำลึง, 22) ทองพันชั่ง, 23) นมวัว, 24) บวบขม, 25) บอระเพ็ดพุงช้าง, 26) ประดงเลือด, 27) เปล้าน้อย, 28) ผักเค็ด, 29) ผักบุ้งทะเล, 30) ผักปลังขาว, 31) ผักปลังแดง, 32) ผักหูปลาช่อน, 33) ผักไหมหัด, 34) พลุแก, 35) พลุขาว, 36) พลุเหลือง, 37) พุดตาน, 38) มะคูดน้อย, 39) มะคูดใหญ่, 40) มะเค็ดดิน, 41) มะฝ่อ, 42) มะม่วงหิมพานต์, 43) มะยม, 44) มะหาด, 45) ยาสูบ, 46) รักใหญ่, 47) ราชพฤกษ์, 48) เร่วใหญ่, 49) โรกขาว, 50) โรกแดง, 51) วานตีนตะขาบ, 52) วานเพชรใหญ่, 53) สบู่แดง, 54) สะเดา, 55) สะบ้าดำ, 56) สะบ้ามอญ, 57) สะบ้ายาย, 58) สะบ้าเลือด, 59) ลำมะงา, 60) แสลงพัน, 61) หมากร, 62) หมากรผู้หมากเมีย, 63) หมี่เหม็น, 64) เหงือกปลาหมอ, 65) โหระขาวเหนียว, 66) โหระเดือยไก่, 67) โหระเท้าสุนัข, 68) โหระเท้าบอน, 69) โหระใบกลม, 70) โหระผักกูด, 71) โหระมโหระ, 72) โหระมั่งหุรา, 73) โหระอำมฤก ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ 1) ขมิ้นชัน ใช้หัวและเหง้าตำแล้วพอกบริเวณที่มีอาการคัน 2) ตำลึง ใช้ใบตำคั้นน้ำทาบริเวณที่มีอาการคัน 3) ทองพันชั่ง ใช้ใบสดตำให้ละเอียดแช่เหล้า/แอลกอฮอล์ 7 วัน แล้วกรองใช้ทาบริเวณที่มีอาการคัน
2	แก้ฝี แผลกัถหนองเน่าเปื่อย แก้แผลเรื้อรัง มีทั้งหมด 82 ชนิด	1) กระดาษแดง, 2) กระไดลิง, 3) กระทกรก, 4) กระท้อน, 5) กระเทียม, 6) กระเทียม, 7) กลอย, 8) กำจาย, 9) แก้ว, 10) โกลฐกะกลิ้ง, 11) ขมิ้นชัน, 12) ข่า, 13) ข่าลิง, 14) ไช้เม็ด, 15) ครอบจักรวาล, 16) ครอบตลับ, 17) ครอบฟันสี, 18) คางแดง, 19) คำฝอย, 20) คุณ, 21)

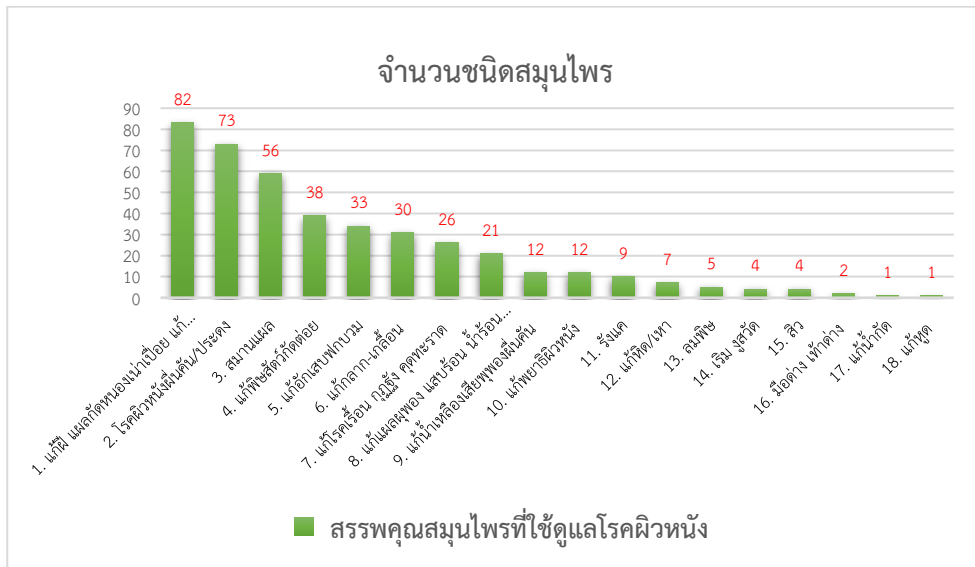
กลุ่มที่	สรรพคุณตามตำรา	รายการสมุนไพร
		แคขาว, 22) ข้องสามย่าน, 23) จักรนารายณ์, 24) เจ็ดมูลเพลิงแดง, 25) ขบาขาว, 26) ขบาแดง, 27) ชะมดตัน, 28) ชะเอมเทศ, 29) ชิงช้าชาลี, 30) ต้อยติ่ง, 31) ตะโกนา, 32) ตำลึง, 33) เถาคัน, 34) เถา นาคราช, 35) เถาปล้อง, 36) ทองกวาว, 37) ทองกลางใบมน, 38) ทองกลางใบมนด่าง, 39) เท้ายายม่อม, 40) เทียนบ้าน, 41) บุก, 42) ประป้า, 43) ประคำไก่, 44) ปรู, 45) เปราะหอมขาว, 46) เปราะหอม แดง, 47) ผักเค็ด, 48) ผักบั้งจีน, 49) ผักปลังขาว, 50) ผักปลังแดง, 51) ผักหูลาซอน, 52) ฝัหมอบ, 53) มหาภาพ, 54) มหาละลา, 55) มะขามกระดาน, 56) มะนาว, 57) มะขามขี้แมว, 58) มะระขี้นก, 59) มะลิลา, 60) มังตาล, 61) รงทอง, 62) รักใหญ่, 63) ราชนฤกษ์, 64) ลำพู, 65) ลำโพง, 66) เล็บมือนาง, 67) โสน, 68) ลูกเขยตายแม่ยายชัก ปก, 69) โลดทะนงขาว, 70) โลดทะนงแดง, 71) ส้มกบ, 72) ส้มเช้า, 73) สี่พัน, 74) เครือเสมบ้าน, 75) เสมป่า, 76) หล้าเกล็ดหอย, 77) หล้าไต้ใบ, 78) หล้าน้ำดับไฟ, 79) หมี่เหม็น, 80) เห็ดกระถินพิมาน, 81) เห็ดหล้าคา, 82) อบเชยลังกา ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ 1) ข้า ใช้เหง้าและหัวแก่ ตำผสมน้ำมันมะพร้าว ใช้ทาบริเวณที่มีอาการ 2) คุณ ใช้หัว หุงกับน้ำมัน ใช้ทาบริเวณที่มีอาการ 3) มะนาว ใช้ราก ฝนกับสุรา ใช้ทาบริเวณที่มีอาการ 4) หล้าไต้ใบ ใช้ทั้งต้น ตำผสมสุราพอกบริเวณที่มีอาการ
3	สมานแผล มีทั้งหมด 56 ชนิด	1) กระโดน, 2) กระถินไข่อ่อน, 3) กระถินพิมาน, 4) กระทกรก, 5) กระเทียม, 6) กระบุนดำ, 7) กระเบา, 8) กระเบียน, 9) ก่อ, 10) กัลปิงหา, 11) ก้างปลาทะเล, 12) ก่ายาน, 13) โกงกาง, 14) โกรฐ พุงปลา, 15) ขนุนละมุด, 16) ขมิ้นชัน, 17) ขี้เฒ่า, 18) แคขาว, 19) แค แดง, 20) แคป่า, 21) จันทน์แดง, 23) เจ็ดมูลเพลิงแดง, 24) ชา, 25) ดอกติ่ง, 26) ต้อยติ่ง, 27) ตะโกสวน, 28) ตูมกาขาว, 29) ตูมกา แดง, 30) เถามวกขาว, 31) เถามวกแดง, 32) เถาวัลย์ปูน, 33) ทองกลางใบมนด่าง, 34) ไทรกร่าง, 35) นนทรี, 36) น้อยหน้า, 37) บุนนาคบ้าน, 38) บุนนาคป่า, 39) เบญจानी, 40) ประป้า, 41) ปะโลง, 42) ผักเค็ด, 43) ฝรั่งแก้ว, 44) ฝรั่งขี้นก, 44) ฝรั่งมะลืออง , 44) เพกา, 45) มะขามขี้แมว, 46) มะขามเทศผาด, 47) มะเดื่อชุมพร , 48) มะม่วง, 49) มังคุด, 50) มังตาล, 51) ยาง, 52) วานตีนตะขาบ, 53) วานสะดุ้ง, 54) สบู่แดง, 55) สีเสียดไทย, 56) หนุมานประสานกาย ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ 1) เพกา ใช้เปลือกต้น ตำกับสุรา ฝนกับน้ำปูนใส ใช้ ทาหรือพ่นตามตัว

กลุ่มที่	สรรพคุณตามตำรา	รายการสมุนไพร
		2) มะขามกระดาน ใช้เปลือกต้น ต้มเอาน้ำ ฝนกับน้ำปูนใส ใช้ล้างบาดแผลหรือทา
4	แก้แผลพุพอง แสบร้อน น้ำร้อนลวก มีทั้งหมด 21 ชนิด	1) กระตัง, 2) แกแล, 3) คำไทย, 4) ขา, 5) ตำลึง, 6) เถานาคราช, 7) เถาปล้อง, 8) ทับทิม, 9) เทียนบ้าน, 10) น้ำเต้าขม, 11) บัวบก, 12) พรังบ้าน, 13) ประดงเลือด, 14) พลุทองกลาง, 15) พุดตาน, 16) มหาภาพ, 17) สีเสียดไทย, 18) แสลงใจเครือ, 19) หนุ่ยน้ำดับไฟ, 20) เห็ดหญ้าคา, 21) อบเชยลังกา <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> 1) ทับทิม ใช้เปลือกผล ฝนกับน้ำปูนใส ใช้ทา 2) เทียนบ้าน ใช้ดอกสดหรือใบ ตำละเอียดและพอกหรือทา
5	แก้พิษสัตว์กัดต่อย มีทั้งหมด 38 ชนิด	1) กระถิ่นเทศ, 2) กระถิ่นพิมาน, 3) กระถ่อน, 4) กะโปลิง, 5) กำจาย, 6) แก้ว, 7) ขมิ้นชัน, 8) คาง, 9) จักรนารายณ์, 10) ดอกตัง, 11) ตำลึง, 12) ตูมกาขาว, 13) ตูมกาแดง, 14) เถานาคราช, 15) เถาปล้อง, 16) เค้ายายม่อม, 17) ประทุมราชา, 18) ปรู, 19) เปราะหอมขาว, 20) เปราะหอมแดง, 21) พญาขอ, 22) พลุ, 23) พักทอง, 24) ลิ่นงูเห่า, 25) ลิ่นมังกร, 26) ลูกเขยตายแม่ยายชักปาก, 27) เล็บครุฑ, 28) โลดทะนงขาว, 29) โลดทะนงแดง, 30) วานดักแด้, 31) วานดินตะขาบ, 32) วานเพชรหึง, 33) วานสะดุ้ง, 34) วานสามพันตัง, 35) วานหางนก, 36) สีฟันเครือ, 37) ทางกระรอก, 38) อีเหนียน้อย <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> 1) พลุ ใช้ใบสด ตำผสมกับเหล้า ใช้ทา 2) ทางกระรอก ราก วิธีการใช้ ทาและรับประทาน 3) พญาขอ ใช้ใบสด ตำผสมกับเหล้า ใช้ทา
6	แก้อักเสบ ฟกบวม มีทั้งหมด 33 ชนิด	1) กระทิง, 2) ขมิ้นอ้อย, 3) ข่า, 4) ข่าตาแดง, 5) คำฝอย, 6) จักรนารายณ์, 7) จันทน์แดง, 8) เจตมูลเพลิงแดง, 9) ขบาขาว, 10) ขบาแดง, 11) เทียนบ้าน, 12) เทียนย้อมมือ, 13) น้อยหน้า, 14) น้อยโหนด, 15) น้ำเต้าขม, 16) ผักเค็ด, 17) ผักบั้งจีน, 18) ผักปลังขาว, 19) ผักปลังแดง, 20) ผีหมอบ, 21) พญาขอ, 22) พลุ, 23) เพกา, 24) มะระขี้นก, 25) ยาดำ, 26) ลำโพง, 27) ลิ่นงูเห่า, 28) เล็บมือนาง, 29) วานดินตะขาบ, 30) วานเพชรหึง, 31) วานหางนก, 32) หนุ่ยน้ำดับไฟ, 33) อัญชันป่า <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> 1) คำฝอย ใช้ราก บดเป็นผง ปิดพอกฝี 2) น้อยหน้า ใช้ใบหรือเปลือกต้น โขลกปั่น ใช้พอก 3) ยาดำ ใช้ยางฝนกับสุรา ใช้ทาหัวฝี

กลุ่มที่	สรรพคุณตามตำรา	รายการสมุนไพร
7	แก้กลาก-เกลื้อน มีทั้งหมด 30 ชนิด	1) กระจับปี่, 2) กระจับปี่, 3) กระจับปี่, 4) กระจับปี่, 5) กุ่มบก, 6) ขันทองพยาบาท, 7) ข่า, 8) ข่าตาแดง, 9) ข่าลิง, 10) ไช้เม็ด, 11) จามจุรี, 12) ชุมเห็ดเทศ, 13) ดินเบ็ดน้ำ, 14) ตุมกาขาว, 15) ทองพันชั่ง, 16) น้อยหน่า, 17) ผักปลังขาว, 18) ผักปลังแดง, 19) พิกุล, 20) สมี่, 21) ยาสูบ, 22) มะไฟเดือนห้า, 23) มะม่วงหิมพานต์, 24) โมกหลวง, 25) รักขาวดอกขาว, 26) รักขาวดอกม่วง, 27) ลำโพง, 28) สะแกแสง, 29) สะบ้าดำ, 30) อักคี่ทวาร ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ 1) ข่าตาแดง ใช้ดอก, ใบ, เหง้าและหัว ต้มอาบ 2) ตุมกาขาว ใช้เปลือกต้น ผนกับสุรา ชุบสำลีปิดบาดแผล
8	แก้พยาธิผิวหนัง มีทั้งหมด 12 ชนิด	1) คนทีสอ, 2) ชิงช้าชาลี, 3) ชุมเห็ดเทศ, 4) ดินเบ็ดน้ำ, 5) ตุมกาขาว, 6) น้อยหน่า, 7) น้อยโหน่ง, 8) บอระเพ็ดพุงช้าง, 9) พาดไฉน, 10) มะค่าโมง, 11) มะไฟเดือนห้า, 12) มะละกอ ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ มะค่าโมง ใช้ปมมะค่า ต้มเอาเฮอร์ม ใช้รมโอ
9	แก้โรคเรื้อน ภูมิคุ้ม คุดทะราด มีทั้งหมด 26 ชนิด	1) กระจับปี่, 2) กระจับปี่, 3) ขันทองพยาบาท, 4) คนทีเขมา, 5) คางแดง, 6) จามจุรี, 7) ชะมดต้น, 8) ดองดึง, 9) ดาวเรืองใหญ่, 10) บอระเพ็ดพุงช้าง, 11) พลุแก, 12) มะไฟเดือนห้า, 13) ยาสูบ, 14) โรคขาว, 15) โรคแดง, 16) ว่านเพชรใหญ่, 17) สลอด, 18) สะแกแสง, 19) โหระเห็ดโยก, 20) โหระเห็ดสุ่น, 21) โหระเห็ดบอน, 22) โหระเห็ดกลม, 23) โหระเห็ดกูด, 24) โหระเห็ดโหระ, 25) โหระเห็ดหุระ, 26) โหระเห็ดอุมก ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ ยาสูบ ใช้ทั้งต้น เอาแก่นน้ำผสมยาทาแก้โรคผิวหนัง
10	แก้หิด/เหา มีทั้งหมด 7 ชนิด	1) กระจับปี่, 2) ชุมเห็ดเทศ, 3) น้อยหน่า, 4) ลำโพง, 5) ลูกเขยตายแม่ยายชักปาก, 6) สะบ้าดำ, 7) สะบ้าเลือด ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ 1) กระจับปี่ ใช้ราก ทูบให้ละเอียดผสมน้ำ ใช้พอกล้าง 2) ลำโพง ใช้น้ำมันจากเมล็ด ใช้ทา, พอกฝี 3) ลูกเขยตายแม่ยายชักปาก ใช้ดอก, ลูกและรากตำ ใช้ทา
11	รังแค มีทั้งหมด 9 ชนิด	1) กะพังอาด, 2) ขี้เหล็ก, 3) ไช้เม็ด, 4) ชะมดต้น, 5) บวบขม, 6) ผักปลังขาว, 7) ผักปลังแดง, 8) รักขาวดอกขาว, 9) รักขาวดอกม่วง ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ 1) กะพังอาด ใช้แก่นและเนื้อไม้ฝน ใช้ทาศีรษะ 2) ไช้เม็ด ใช้ลูก, ใบ, กระจับปี่, แก่น, รากตำ ใช้พอกฝี

กลุ่มที่	สรรพคุณตามตำรา	รายการสมุนไพร
12	ลมพิษ มีทั้งหมด 5 ชนิด	1) ขันทองพยาบาท, 2) ผักบู่ทะเล, 3) พลู, 4) พลูทองกลาง, 5) มะเดื่อดิน <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> 1) ผักบู่ทะเล ใช้ใบและเถาสด ต้มใช้อาบ 2) พลู ใช้ใบสด ตำผสมกับเหล้า ใช้ทา 3) พลูทองกลาง ใช้ใบ ขยี้กับสุรา ใช้ทา
13	สิว มีทั้งหมด 4 ชนิด	1) ชุมเห็ดเทศ, 2) ทองกวาว, 3) มะละกอ, 4) สมิ <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> 1) ชุมเห็ดเทศ ใช้ใบตำขี้ ใช้ทา 2) ทองกวาว ใช้ใบตำ ใช้พอก
14	แก่น้ำเหลืองเสีย พุพองผื่นคัน มีทั้งหมด 12 ชนิด	1) ข้าวเย็นใต้, 2) ทองพันชั่ง, 3) พลุขาว, 4) เพกา, 5) มะดูกน้อย, 6) มะดูกใหญ่, 7) มะยม, 8) โรคขาว, 9) โรคแดง 10) สะแกแสง, 11) สะเดา, 12) สะบ้าลาย <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> สะแกแสง ใช้ใบ, เนื้อไม้ ใช้สุ่มไฟเอาควั่นรม แก้วโรคผื่นหนัง
15	แก่น้ำกัด มีทั้งหมด 1 ชนิด	ของแมว <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> ของแมว ใช้ลูกตำ ใช้ทา
16	เริม งามวัด มีทั้งหมด 4 ชนิด	1) น้ำเต้าขม, 2) ประบ้าน, 3) เสดดพังพอน, 4) เห็ดกระถินพิมาน <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> ประบ้าน ใช้หัว ฝนกับน้ำปูนใส ใช้ทา
17	มือต่าง เท้าต่าง มีทั้งหมด 2 ชนิด	1) ผักปลิงขาว, 2) ผักปลิงแดง <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> ผักปลิงขาว ใช้ทั้งต้นตำ ใช้ทา
18	แก้หูด ทั้งหมด 1 ชนิด	มะละกอ <u>ตัวอย่างการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์</u> มะละกอ ส่วนที่ใช้ยาง ทาบริเวณที่เป็นหูด

จากองค์ความรู้เชิงประสบการณ์ที่บันทึกในตำราการแพทย์แผนไทยพบสมุนไพรเดี่ยวที่มีสรรพคุณรักษาโรคทางผิวหนังทั้งหมด 18 กลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการนำสมุนไพรเดี่ยวมาพัฒนาเป็นยารักษาโรคผิวหนัง และสอดคล้องกับรายการยาสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยสามารถเรียบเรียงสรรพคุณที่มีความโดดเด่นจากจำนวนมากไปหาน้อยได้ดังภาพที่

ภาพที่ 1 แผนภูมิการแสดงสรรพคุณสมุนไพรที่ใช้ดูแลโรคผิวหนังในตำรา
การแพทย์แผนไทยโดยจัดอันดับจำนวนมากไปหาน้อย

จากภาพที่ 1 ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ลำดับที่ 1-6 เป็นกลุ่มผิวหนังอักเสบที่เทียบเคียงได้กับกลุ่มโรคผิวหนังของแผนปัจจุบัน โรคผิวหนังอักเสบ Dermatitis (Eczema) ที่มีผู้ป่วยเป็นกลุ่มอันดับที่ 1 ในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ลำดับที่ 7-10 เป็นกลุ่มโรคผิวหนังเรื้อรัง ลำดับที่ 11-15, 17-18 เป็นกลุ่มโรคผิวหนังที่เป็นโรคพื้นฐาน และลำดับที่ 16 เป็นกลุ่มโรคที่มีความผิดปกติของผิวหนัง เกี่ยวกับการแพทย์แผนปัจจุบัน และโรคต่างชาต Vitiligo ซึ่งเป็นกลุ่มโรคที่รักษายากจากข้อมูลจะเห็นได้ว่าอาการโรคผิวหนังตามตำราการแพทย์แผนไทยยังมีอาการพบเจอได้ในยุคสมัยปัจจุบัน หากนำความรู้ทางการแพทย์ไทยมาพัฒนาต่อยอดการรักษาจะเป็นการใช้สมุนไพรมาดูแลผู้ป่วยโรคผิวหนังมากขึ้น เป็นการส่งเสริมการใช้สมุนไพรโดยเน้นอาการเจ็บป่วยพื้นฐาน อาทิโรคผิวหนังอักเสบ เช่น กลาก เกลื้อน ที่มักพบได้ในทุกอาชีพทุกวัยและจัดอยู่อันดับต้นๆ ของระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน สามารถใช้สมุนไพร เช่น กระเทียม ข่า ทองพันชั่ง ชุมเห็ดเทศ เป็นต้น สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐในการสนับสนุนให้ประชาชนได้มีโอกาสในการเข้าถึงการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยเพิ่มขึ้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 55 และสอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ เรื่อง บัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร พ.ศ. 2566 [3] เป็นการส่งเสริมการดูแลสุขภาพพึ่งตนเองและสมุนไพรใกล้มือในชุมชนให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุด

พญาช่วยดับพิษร้อน รสจืดใช้ถอนพิษ จึงใช้บรรเทาอาการอักเสบจากพิษแมลงกัดต่อย และจากงานศึกษาวิจัยที่ผ่านมา พบว่าสารสกัดเมล็ดพืชม้วนด้วยแอลกอฮอล์ มีฤทธิ์ยับยั้งการหลั่งสารจำพวก cytokines ทำให้มีฤทธิ์ต้านการอักเสบได้ การใช้พญาช่วยรักษาอาการจากแมลงสัตว์กัดต่อยเบื้องต้นสามารถทำได้โดยใช้ใบพญาช่วยสด 10-20 ใบ [18]

ตลอดจนประชาชนสามารถดูแลตัวเองได้เบื้องต้นก่อนมาพบแพทย์แผนไทย เพราะเป็นโรคพื้นฐานที่มีโอกาสพบเจอได้บ่อยในชีวิตประจำวัน อีกทั้งเป็นโอกาสช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในครัวเรือนของแต่ละครอบครัวในด้านสุขภาพได้อีกด้วย นอกจากนี้ควรมีการติดตามผลการใช้ยาสมุนไพรเดี่ยวในการรักษาโรคผิวหนังเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลในการรักษาตามกลุ่มอาการเจ็บป่วย อีกทั้งควรมีการพัฒนาตัวยาสุนัขไพบรในกลุ่มเฉพาะที่ใช้ในการรักษาโรคหรือการศึกษาในระดับการทดลองทางคลินิกต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททุนภายในประจำปีงบประมาณ 2567 ขอขอบคุณคณาจารย์และสาขาการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ให้ความอนุเคราะห์ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

1. สถาบันโรคผิวหนัง. รายงานสถิติ ประจำปีงบประมาณ 2567 [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: งานเวชระเบียนและเวชสถิติ สถาบันโรคผิวหนัง; 2567 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: <https://www.iod.go.th/wp-content/uploads/2024/11/สถิติประจำปี-IOD-2567.pdf>
2. นทพร ชัยพิชิต. การบริหารทางเภสัชกรรมในโรคผิวหนังอักเสบ. เชียงรายเวชสาร [อินเทอร์เน็ต]. ธ.ค. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569];9(2):157-72. เข้าถึงจาก: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/crmjournal/article/view/182680/129199>
3. กองผลิตภัณฑ์สมุนไพร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. บัญชียาหลักแห่งชาติ ด้านสมุนไพร พ.ศ. 2566 ตามประกาศคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ เรื่อง บัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร [อินเทอร์เน็ต]. ปทุมธานี: กองผลิตภัณฑ์สมุนไพร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา; 2566 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: https://herbalexpertbymaxuree.com/ebook/ebook_1701924960.pdf

4. พระยาพิศณุประสาทเวช. ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ [อินเทอร์เน็ต]. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: ศุภการจำรูญธนอักษรกิจ; 2450 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: <https://vajirayana.org/แพทยศาสตร์สงเคราะห์-เล่ม-๑>.
5. พระยาพิศณุประสาทเวช. ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ [อินเทอร์เน็ต]. เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ศุภการจำรูญธนอักษรกิจ; 2450 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: <https://vajirayana.org/แพทยศาสตร์สงเคราะห์-เล่ม-๒>.
6. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 [อินเทอร์เน็ต]. เล่ม 1-2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร; กระทรวงศึกษาธิการ; 2542 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: <https://digital.nlt.go.th/dlib/files/original/bcd9484ee3dd58943a640ab47fec5087.pdf>
7. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม. 3 เล่ม. นนทบุรี: กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2541.
8. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1-3. นนทบุรี: กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2549.
9. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม. นนทบุรี: กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2541.
10. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. เภสัชกรรมไทย: ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2557 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: <https://www.sibhok.com/index.php/2019-06-06-12-51-40/2019-06-08-15-47-30/8-2019-06-09-23-42-33/file>
11. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาการผดุงครรภ์. นนทบุรี: กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2541.
12. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาการผดุงครรภ์. นนทบุรี: กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2549.

13. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ตำรับยาแผนโบราณ. นนทบุรี: กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; ม.ป.ป.
14. กรมศิลปากร. ตำราพระโอสถพระนารายณ์ [อินเทอร์เน็ต]. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร; 2508 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: <https://www.finearts.go.th/storage/contents/2021/02/file/8JZkz6vWQbitrFfZqhLCBxFhIB2bYCVFuqF1vos.pdf>
15. บุษบา ประภาสพงศ์, อุทัย ไชยกลาง, ศิริมาลา สุวรรณโกสิน, บรรณาธิการ. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ; 2542.
16. กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2559 [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก; 2559 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]. เข้าถึงจาก: <https://heyzine.com/flip-book/7e24f2b5a7.html#page/68>
17. ปฐมา จันทรพล, อำพล บุญเพียร, วิฑิตมาพร แสงจันทร์, ณัฐศจี พุกสุข. การทบทวนวรรณกรรมตำรับยาสมุนไพรรักษาโรคผิวหนังของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก [อินเทอร์เน็ต]. ม.ค.-เม.ย. 2566 [เข้าถึงเมื่อ 24 มิ.ย. 2569]; 21(1): 175-85. เข้าถึงจาก: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JTTAM/article/view/259078/177233>
18. รสรินทร์ ไพฑูรย์. สมุนไพรแก้แมลงสัตว์กัดต่อย. จุลสารกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก [อินเทอร์เน็ต]. ก.ค. 2561 [อ้างถึง 24 มิถุนายน 2026]; 1(3): 2. เข้าถึงจาก: <https://www.dtam.moph.go.th/wp-content/uploads/dtam-pamphlet/TPD/2561/dtam-enew-07.pdf>